

VrijZie 30 mei 2021 – Vieringenserie Psalmen
Gelezen/gezongen – Psalm 1 en 2 (in de hertaling van Huub Oosterhuis)
Toespraak Franck Ploum

1.

De Hebreeuwse bijbel is opgebouwd uit drie afdelingen: De Thora, de Profeten en tot slot de Geschriften. En dat is niet zomaar een indeling, daar liggen allerlei inhoudelijke redenen aan ten grondslag.

In de Thora, de vijf boeken van Mozes wordt de wordingsgeschiedenis van het volk Israël beschreven, niet te verwarren met de huidige Staat Israël. De profeten reflecteren op die wordingsgeschiedenis met haar richtinggevende woorden en proberen mensen op het juiste spoor te houden door te vertellen hoe relevant dat die woorden zijn wil je komen tot een leefbare samenleving. De derde afdeling, Geschriften, vertellen over de wijze waarop die richtinggevende woorden en hoe dat vreemde verhaal van Mozes, een plek krijgen, verwerkt worden in het dagelijks leven van mensen. En die geschriften beginnen met 150 psalmen. Ze staan dus in het hart van de Hebreeuwse bijbel.

Het zijn indringende gebeden, liedteksten, die zich kenmerken door klagen, smeken en vertrouwen enerzijds, en dank en lofzang anderzijds. Ze gaan over het dagelijks leven van mensen en over de wereld waarin die mensen moeten leven, moeten zien te overleven. De psalmen vallen op door hun onorthodoxe taalgebruik. Ze schuwen grove woorden niet, maken ruim baan voor verwensingen, vervloeken de vijand en zelfs God moet het ontgelden en wordt aangeklaagd. Ze zijn opdringerig en dwingen God om te luisteren: 'God mijn God, waarom heb je mij verlaten?' (Psalm 22); 'Hoor mij toch!' (Psalm 4); 'Waar ben je?' (Psalm 10).

De Thora gaat over wording, over bevrijd worden uit benauwenis. Het Hebreeuwse Midsrajim, wat wij vertalen als Egypte, wordt in de volksetymologie vertaald met angstland, of benauwenis. Daar mag je uit wegtrekken om mens te worden. De profeten waarschuwen: pas op want voor je het weet is het weer zo ver. Voor je het weet ben je terug in je benauwenis. En de psalmen die laten de concrete mens aan het woord, de concrete mens met een collectieve ervaring: zie mij inderdaad zitten in benauwenis! En waar ben je nu God, jij kwam toch bevrijden? Jij zou de mensen die goed doen toch steunen en de bozen wegvagen? En nu zit ik hier, mijn best te doen een goed mens te zijn en ik krijg de klappen van het leven, en die ander, die oplichter, die charlatan, die klaploper, die gaat het voor de wind! Die oer menselijke, collectieve ervaring, daarover gaat het in de psalmen.

Niets menselijks is de psalmen dan ook vreemd, ze trekken zich niets aan van sociale, politieke of maatschappelijke correctheid, ze zijn verdichting van de diepste gevoelens van de mens. 'Hoe lang laat u mij nog links liggen?!' 'Hoe lang moet ik deze ellende nog doorstaan?!' 'Hoe lang gaat de triomftocht van mijn vijanden nog duren?!' Dat zijn de

vragen, die in de psalmen gesteld worden door de biddende mens. Het zijn vragen die te maken hebben met eigen ervaringen, met teleurstellingen, pijn en wanhoop. Tegelijk zijn het de vragen van ieder mens toen en van ons nu. Het zijn gebeden van een individueel mens, intiem en persoonlijk, maar net zo goed behoren tot onze collectieve ervaring.

Wij komen er allemaal in voor, dat wil zeggen; ieder van ons kan zich erin herkennen. Net als bij het lezen van een goed boek, of het zien van een goede film, kan het je zomaar overkomen dat je ontdekt: dit gaat over mij! Dit ben ik. Mijn leven, mijn verhaal is al gekend, nog voor ik werd geboren.

2.

De psalmen openen met twee liederen die nauw met elkaar verbonden zijn. Psalm 1 over de keuzes van de individuele mens en Psalm 2 over de heersers, de machthebbers en opperwezens die de eenvoudige individuele mens als speelbal gebruiken. Ze liggen in elkaars verlengde en beïnvloeden elkaars kansen van leven. Wat is goed? Hoe word je een goed mens? Hoe voorkom je dat je vermalen wordt door macht of aangetast raakt door enkele eigen belang?

Gelukkig de man, staat in de oorspronkelijke tekst te lezen, *gelukkig de man die niet aanschuift in de kring van heersers, die zijn naam niet te grabbel gooit in de strijd om de macht, maar die op de zachte krachten vertrouwt*. "Adama" staat er dan in het Hebreeuws. Maar Adama, Adam betekent niet man, maar mens. Gelukkig dus de mens. In de psalmberijming die we hoorden is deze discussie geheel omzeild: goed is dat je niet doet wat slecht!

Dan is er maximaal stof tot nadenken. En dat is juist wat psalm 1 ons voorhoudt: denk na over wat je doet, welke levensweg je kiest. Er is een wereld van verschil. Een verschil van dag en nacht. Je met niet heulen met de schenders en ook niet onverschillig zijn: onverschilligheid is cynisme: 'ach, kan mij het schelen'. Die weg, zegt de psalm, leidt tot niets.

Je staat als mens dus voor een keuze. Een mens moet kiezen, kiezen tussen wat deugt en niet deugt. In de psalmen hebben mensen de vrijheid te kiezen, en de vrijheid te dwalen, fouten te maken en zich te bekeren van hun dwalen en maar ook de vrijheid te volharden in hun dwaalweg. Het maakt daarom verschil uit, wat je kiest. Je bent niet voorbestemd, niet voorbestemd door je ouders, je familie, je volk, of door je lichaam, je scholing of wat dan ook. Anders is de keuze vals, dan valt er niets te kiezen.

Deze keuze wordt aan het slot van psalm 1 gekarakteriseerd als een gezegende weg, of een onzegende weg. Oprecht leven of onoprecht leven. Goed is dat je niet doet wat slecht is. Niet achter oplichters aanloopt, niet met Ploert en Schender heult.

De psalmen houden je dus niet een wetboek vooren allerlei straffen als je die wetten overtreedt. Nee, de keuze die ons voorgehouden wordt is een innerlijke, intrinsieke keuze. Die heeft daarom gevolgen voor wat je doet, maar het begint bij die innerlijke keuze: Oprecht leven of onoprecht leven. En dan leidt die goede keuze tot kwaliteit van leven. Dan is oprecht leven te vergelijken met het beeld van een boom geplant aan stromen levend water, die zijn vrucht geeft op zijn tijd en zijn blad weet te behouden, kortom wat een oprechte doet dat zal hem gelukken, gelukkig maken. En onoprecht leven leidt tot een dor bestaan, dat geen toekomst heeft.

De keuze die Psalm 1 ons voorhoudt is niet een eenmalige keuze. Psalm 1 verdeelt de mensenwereld dus niet in twee groepen: de oprechten en de onoprechten, of In goede en kwade mensen. Want wij dragen de mogelijkheid tot oprecht en onoprecht leven ons hele leven met ons mee. Wij maken iedere dag weer keuzes. En die hebben gevolgen voor onszelf en het leven van de mensen, met wie we te maken hebben. En soms is niet zo goed uit te maken waar een keuze toe zal leiden.

Want wie zich erin verdiept, ziet wel in dat het niet altijd zo simpel is. Veel psalmen laten dan ook mensen aan het woord die worstelen met hoe moeizaam het soms gaat, door verdrukking, door wanhoop, door vijanden, door wat dan ook. Ik doe goed en ontmoet kwaad. Ik doe mijn best, maar mijn pogingen mislukken. Maar de werkelijkheid is weerbarstiger, ingewikkelder, een wirwar van gedachten. Aan de ene kant de belofte van een god die er is voor wie goed doet en aan de andere kant de tegenslagen van het dagelijks leven en het voortgaan van de onoprechten.

3.

En dan komen we bij psalm 2. Want die mens die oprecht en eerlijk probeert te leven heeft dus vaak helemaal niet het gevoel dat er stromen levend water voor haar of hem staan te wachten. In tegendeel: ploert en schenders gaan er met de bonus van door, despoten kunnen doen en laten wat ze willen. Dwingen vliegtuigen te landen, plukken juist de strevers naar recht en gerechtigheid eruit en zetten ze gevangen. Dat is die dagdagelijkse realiteit waarmee we te leven hebben en die ons nu juist zo vaak in cynisme doet verzuchten: 'ach zo is de wereld'.

Dat gevoel, die onverschilligheid is koren op de molen van de despoten zegt psalm 2. De despoten en hun trawanten, de Loekasjenko's en hun Poetins scharen zich om samen te spannen tegen de mens van goede wil en hun god van mensenrecht en humaniteit. En ondanks dat die mens die het goede doet vaak denkt: ik sta er alleen voor zal de god van dat mensenkind ingrijpen: ik daal in een mensenhart neer en maak die mens tot mijn herder en mijn leeuw voor jou. Wie is die mens waarin de Ene neerdaalt? Tja we denken onmiddellijk aan Mozes die de lammeren zal weiden, zal bevrijden uit Egypte, uit angstland, uit benauwenis. We denken aan Jezus, de goede herder. Maar het is in ieder van ons in wie de

hartstocht ademt! Jij, leraar, jij timmermanszoon, jij schoonmaker, jij verpleegkundige, jij en ja ook jij!

Zing dit lied tegen de klippen op, tegen het cynisme dat doodslaat, tegen de onverschilligheid die tot niet zal leiden, tegen je ergernis en haat die alleen je eigen hart vergiftigt. En als ieder mens van goede wil dat lied zal zingen, die weg zal gaan en die keuze zal maken zoals in psalm 1 wordt voorgehouden, dan, despoten en trawanten. Dan maak je kennis met de macht van de zachte krachten, met de kracht van dat bevrijdende woord: Goed is dat je goede woorden overweegt en wil:
Heb je naaste lief die is als jij, de vluchteling, de arme, doe hen recht.

Angstig doch vastberaden, met de vrees in de benen, maar ze staan op. En wij? Ook angstig, ook vrees in de benen? Sta op! Want wij willen een andere wereld dan deze voor onszelf en die na ons komen.

Zeg Amen. Dat het zo moge zijn.